

บทที่ 4

บทสรุป

แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการเกิดขึ้นในประเทศตะวันตกโดยเริ่มต้นจากพัฒนาการในเรื่องความต้องการมีเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลอันได้แก่เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย และต่อมาได้ขยายความต้องการเป็นเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อโดยถือว่าเสรีภาพทั้งสองประการนี้สำคัญ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นเสรีภาพขั้นพื้นฐานถูกคุกคาม และถูกจำกัดเป็นอย่างมาก จนเกิดแรงผลักดันในแนวความคิดเรื่องเสรีภาพของบุคคล โดยสำนักกฎหมายธรรมชาติ และสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองต่างก็มีจุดยืนร่วมกันในการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติที่เชื่อว่าเสรีภาพนั้นเป็นสิ่งติดตัวมนุษย์ตั้งแต่ถือกำเนิด ต่อมาแนวความคิดดังกล่าวได้รับการพัฒนาต่อมาจนกลายเป็นหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่มีลักษณะเป็นการกำหนดให้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่บุคคล โดยกฎหมายสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมีผลผูกพันต่อรัฐภาคีหรือประเทศสมาชิกให้ต้องปฏิบัติตาม และนำมาเป็นบทบัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบัญญัติรับรองและคุ้มครองเสรีภาพตามหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทบัญญัติสูงสุดในการปกครองประเทศ

ดังนั้นเสรีภาพทางวิชาการจึงถือกำเนิดจากแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยเป็นผลมาจากพัฒนาการในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือเสรีภาพในความเชื่อถือของบุคคลก่อให้เกิดเสรีภาพแก่บุคคลในการเลือกที่จะเชื่อถือหรือไม่เชื่อถือในศาสนาต่างๆ โดยปราศจากการบีบบังคับใดๆ จากรัฐหรือฝ่ายปกครอง นอกจากนี้แนวความคิดในเรื่องการแสดงความคิดเห็นของบุคคลในอดีตถูกจำกัดเนื่องจากการอ้างถึงความมั่นคงของรัฐที่มองความแตกต่างทางความคิดของบุคคลเป็นความไม่มั่นคงต่อรัฐ ในจุดนี้เองจึงเกิดข้อพิจารณาในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการ 2 ประการอันสืบเนื่องมาจากพัฒนาการในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกคือ

- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกของบุคคลในสังคมซึ่งเป็นเสรีภาพที่บุคคลทั่วไปภายในรัฐพึงมี และสามารถกระทำได้โดยปราศจากการถูกคุกคามหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวตลอดจนการที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติในการใช้เสรีภาพดังกล่าว โดยอาศัยความแตกต่างในด้านใดๆ

- เสรีภาพทางวิชาการเป็นเสรีภาพของบุคคลในการเชื่อถือทฤษฎี คำสอน แนวความคิด โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในทางวิชาการอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยมีเหตุและผล ซึ่งสามารถพิสูจน์และคาดการณ์ได้

อย่างไรก็ตามเสรีภาพทางวิชาการนั้นมีลักษณะที่มีข้อจำกัดกว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกตรงที่ผู้ทรงเสรีภาพทางวิชาการนั้นจะถูกจำกัดขอบเขตในประการที่บุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้ทรงเสรีภาพทางวิชาการได้จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับวิชาการเท่านั้น ไม่ได้หมายความรวมถึงบุคคลทั่วไปที่จะกล่าวอ้างสิทธิในเสรีภาพทางวิชาการได้เช่นเดียวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก

เมื่อศึกษาถึงนักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์ในอดีตจะพบว่า นักปรัชญาและนักวิทยาศาสตร์ในอดีตนั้นมักถูกจำกัดเสรีภาพในด้านต่างๆ และถูกคุกคามชีวิตและทรัพย์สินจนบางครั้งอาจถูกจับในฐานะที่กระทำการอันเป็นกบฏ, หมอผี หรือพวกนอกรีตของศาสนจักร จนนำไปสู่การถูกลงโทษ บางครั้งถึงขั้นประหารชีวิต ทั้งนี้เป็นเพราะการแสดงความคิดเห็นและการนำเสนอผลงานในทางวิชาการที่มีลักษณะขัดแย้งต่อหลักความเชื่อของศาสนจักร และฝ่ายปกครอง

ดังนั้นเสรีภาพทางวิชาการจึงมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างเสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือเสรีภาพในความเชื่อถือของบุคคลเข้ากับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก โดยมีหลักเกณฑ์ในทางวิชาการมาเป็นที่แสดงถึงความแตกต่างของเสรีภาพทางวิชาการกับเสรีภาพอื่นๆ แต่ในขณะที่เดียวกันเสรีภาพทางวิชาการก็มีลักษณะที่เป็นเสรีภาพที่มีหลักประกันในเชิงสถาบัน โดยมุ่งเน้นถึงความศักดิ์สิทธิ์ในเนื้อหาสาระของเสรีภาพในทางวิชาการเป็นสำคัญ จากนั้นจึงพิจารณาถึงความสำคัญของบุคคลผู้ทรงเสรีภาพทางวิชาการว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่สามารถกล่าวอ้างเสรีภาพทางวิชาการได้หรือไม่ แล้วจึงเชื่อมโยงไปถึงหลักกฎหมายในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป ในการพิจารณาถึงผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งความแตกต่างของสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนการมีเสรีภาพ โดยผู้ที่กล่าวอ้างเสรีภาพทางวิชาการได้ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย และการกำหนดขอบเขตของเสรีภาพในทางวิชาการนั้นย่อมเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดเอาไว้ กล่าวคือ จะต้องเป็นการใช้เสรีภาพทางวิชาการที่เกี่ยวกับการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย การเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ

ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการกล่าวอ้างเสรีภาพทางวิชาการไปในทางที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นการแสดงออกถึงความแตกต่างกับเสรีภาพด้านอื่นๆ ซึ่งเสรีภาพทางวิชาการ จะมุ่งคุ้มครองก็แต่เพียงเรื่องในทางวิชาการเท่านั้น

นอกจากนี้ในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของไทยได้มีการนำเอาแนวความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประเทศสหพันธรัฐเยอรมันมาบัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ดังนั้นแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการของไทยจึงได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดในเรื่องเสรีภาพในทางวิชาการในประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน อีกทั้งประเทศสหรัฐอเมริกายังได้รับและพัฒนาแนวความคิดเรื่องเสรีภาพทางวิชาการมาจากประเทศสหพันธรัฐเยอรมันอีกทอดหนึ่ง โดยมีประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายแก่ประชาชนอันมีที่มาสืบเนื่องมาจากประวัติ

ศาสตร์ก่อนการประกาศเอกราชของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพในฐานะที่เป็นอาณานิคม ดังนั้น ภายหลังจากการประกาศเอกราชแล้วประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้หิบบัณฑิตแนวคิดในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการมาจากประเทศสหพันธรัฐเยอรมันมาปรับใช้ตามความสอดคล้องและเหมาะสมกับประเทศของตน ทั้งนี้ภายหลังจากการประกาศเอกราชของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำนักวิทยาศาสตร์ นักปรัชญา และนักวิชาการด้านต่างๆ จากประเทศสหพันธรัฐเยอรมันมาใช้สังคมนอเมริกัน ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้ซึมซับแนวคิดในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการ ตามแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์ นักปรัชญา และนักวิชาการชาวเยอรมันเข้ามาพร้อมกับแนวคิดในเรื่องความต้องการมีเสรีภาพทางวิชาการเข้ามาด้วย

ดังนั้นเสรีภาพทางวิชาการจึงเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นเสรีภาพที่มีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกับเสรีภาพขั้นพื้นฐานอื่นๆ ประกอบกับแนวคิดในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศสหรัฐอเมริกาที่นำไปสู่การประกาศเอกราชจากประเทศอังกฤษ โดยได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจากการปฏิวัติเรียกร้องประชาธิปไตยในประเทศฝรั่งเศสที่ให้ความสำคัญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน ส่งผลให้เกิดการผสมผสานในแนวคิดเรื่องเสรีภาพทางวิชาการของเยอรมัน โดยทั้งสองเรื่องนี้นำไปสู่แนวคิดของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ต้องการให้มีประชาธิปไตยในทุกเรื่อง แม้แต่เรื่องการศึกษา ดังนั้นจึงก่อให้เกิดแนวคิดในเรื่อง ประชาธิปไตยในการศึกษา ซึ่งในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาภายหลังจากการประกาศเอกราชในระยะแรกยังไม่ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเอาไว้ในรัฐธรรมนูญจึงมีการร่าง Bill of Rights ใช้ประกอบกับรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา ทำให้การกล่าวอ้างเสรีภาพทางวิชาการยังคงต้องอาศัยหลักการในเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกเป็นพื้นฐาน โดยถือว่าเสรีภาพทางวิชาการเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก และในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่ได้มีการบัญญัติคำว่า “เสรีภาพทางวิชาการ” ขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา จนเมื่อได้มีการจัดตั้งสมาคม American Association of University Professors (AAUP) ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1915 และได้กำหนดให้มีการประกาศเสรีภาพทางวิชาการขึ้นโดยสมาคมดังกล่าวมีหน้าที่ดำเนินการใดๆ อันเกี่ยวข้องกับเรื่องของเสรีภาพทางวิชาการ โดยในระยะแรกเริ่มกำหนดให้มีเสรีภาพทางวิชาการในบางสาขาวิชาเท่านั้น เช่นด้านสังคมวิทยาและการเมือง และต่อมาได้ขยายขอบเขตออกไปจนครบทุกสาขาวิชา ทำให้วิชาการในทุกสาขาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับการรับรองและคุ้มครองตามหลักเสรีภาพทางวิชาการ

ในเรื่องการรับรองคุ้มครอง การกำหนดขอบเขตและข้อจำกัดของเสรีภาพทางวิชาการตลอดจนบุคคลผู้ทรงเสรีภาพทางวิชาการในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นยังคงใช้หลักการตามแนวคิดเช่นเดียวกับเรื่องเสรีภาพด้านอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามเสรีภาพทางวิชาการในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีข้อน่าสังเกตคือ เสรีภาพทางวิชาการในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นจำกัดเฉพาะการศึกษาในระดับ

อุดมศึกษาเท่านั้น เพราะถือว่าการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นเป็นการศึกษาหาความรู้ และนำความรู้ที่ได้ศึกษามาในระดับก่อนหน้านี้นี้มาปรับใช้กับความเป็นจริงของสังคม และแสดงออกทางความคิดเห็นในทางวิชาการ

ดังนั้นเสรีภาพทางวิชาการจึงได้รับการรับรองและคุ้มครองในทางกฎหมายเช่นเดียวกับเสรีภาพด้านอื่นๆ นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการคุ้มครองบุคคลากรภายในสถานศึกษาที่ได้ทำการศึกษาวิจัยภายในสถาบัน หรือสถานศึกษาอีกด้วย แต่ไม่ได้คุ้มครองนักวิชาการอิสระทั่วไปในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก เพราะจะกลายเป็นการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่ไม่เกี่ยวข้องกับสถาบันการศึกษา และการศึกษาวิจัย และเมื่อเกิดข้อพิพาทในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการขึ้น สมาคมดังกล่าว ก็จะทำหน้าที่พิจารณาในเบื้องต้นว่า การกระทำใดเป็นการละเมิดหรือคุกคามต่อเสรีภาพทางวิชาการหรือไม่ แล้วจึงนำเอาผลคำวินิจฉัยนั้นไปประกอบการดำเนินคดีในศาลยุติธรรม ซึ่งศาลจะนำมาใช้ประกอบเป็นข้อพิจารณาต่อไป

ในส่วนของเสรีภาพทางวิชาการในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมัน ถือกำเนิดจากแนวความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ภายใต้อาณัติของกฎหมายที่ชื่อว่า Grundgesetz fuer die Bundesrepublik Deutschland ซึ่งเกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นแนวความคิดในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมัน จึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และกลายเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ไม่อาจถูกลบล้างด้วยบทบัญญัติของกฎหมายอื่นใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสรีภาพที่มีลักษณะเป็นเสรีภาพในการแสดงเจตนาในงานในการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ และเสรีภาพทางวิชาการก็มีลักษณะเช่นเดียวกันด้วย เป็นผลให้เสรีภาพทางวิชาการจึงมีลักษณะเป็นเสรีภาพที่มีการให้หลักประกันในเชิงสถาบัน กล่าวคือ เป็นเสรีภาพที่ให้ความสำคัญกับหลักการและเนื้อหาสาระของเสรีภาพและมีลักษณะเป็นเสรีภาพที่ถือเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ และมีผลผูกพันต่อองค์กรผู้ใช้อำนาจอรัฐในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและไม่อาจกระทำด้วยประการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการสอดแทรกเสรีภาพทางวิชาการได้

ข้อพิจารณาบางประการ ในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการในประเทศสหพันธ์รัฐเยอรมันนอกเหนือไปจากการเป็นเสรีภาพที่มีหลักประกันในเชิงสถาบันแล้ว ยังมีข้อพิจารณาในเรื่องผู้ทรงสิทธิในเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ บุคคลธรรมดา ซึ่งย่อมเป็นผู้ทรงสิทธิในเสรีภาพทางวิชาการได้ตามรัฐธรรมนูญและนิติบุคคลและในกรณีที่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน ต่างก็ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพทางวิชาการ ส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนสามารถกล่าวอ้างเสรีภาพทางวิชาการมาเป็นข้อต่อสู้ได้แต่เฉพาะมหาวิทยาลัย หรือคณะต่างๆ ในมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนดังกล่าวนี้ไม่สามารถเป็นผู้ทรงเสรีภาพด้านอื่นๆ ได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา

สำหรับเสรีภาพทางวิชาการในประเทศไทยนั้น ไม่ปรากฏที่มาอย่างชัดเจนในทางประวัติศาสตร์ และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญบางฉบับก็ได้มีการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพทางวิชาการไว้ แต่บางฉบับก็ไม่ได้มีการรับรองและคุ้มครองเสรีภาพทางวิชาการเอาไว้ ผลให้แนวความคิดเรื่องเสรีภาพทางวิชาการไม่ปรากฏอย่างชัดเจน แม้ต่อมารัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติไว้ ก็หาได้มีการกำหนดลักษณะที่ชัดเจนของเสรีภาพทางวิชาการเอาไว้ ดังนั้น การศึกษาหาความหมายของเสรีภาพทางวิชาการในประเทศไทย จึงต้องอาศัยเทียบเคียงกับแนวความคิดของต่างประเทศและการให้ความหมายในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ประกอบกับการให้ความหมายของนักวิชาการต่างๆ ในประเทศไทย

กล่าวโดยสรุป ความหมายของคำว่าเสรีภาพทางวิชาการในประเทศไทยนั้นหมายถึงเสรีภาพของบุคคลในการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ รวมทั้งการกำหนดแนวทางในการศึกษาวิจัย การสืบค้น การตีความ การบริหารงาน การศึกษา ภายใต้งานที่พลเมืองและศีลธรรมอันดีของประชาชน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันพบว่า เสรีภาพทางวิชาการตามมาตรา 42 นั้น ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดในสิทธิและเสรีภาพ ตามหลักกฎหมายเยอรมันส่งผลให้แนวความคิดในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการมีลักษณะคล้ายกับเสรีภาพทางวิชาการของประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน กล่าวคือ มีลักษณะเป็นเสรีภาพที่มีหลักประกันในเชิงสถาบันที่ให้ความสำคัญสำคัญกับหลักการในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการที่ไม่อาจถูกจำกัดหรือแทรกแซงในสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพได้

ข้อพิจารณาในประการต่อมาคือ เสรีภาพอื่นที่มีความใกล้เคียงกับเสรีภาพทางวิชาการอัน ได้แก่ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก และเสรีภาพในการนับถือศาสนา แต่มีความต่างกันโดยเสรีภาพทางวิชาการเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในทางวิชาการโดยมีขอบเขตในเรื่องการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย การเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ดังนั้น ขอบเขตของการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกทางความคิดนั้นไม่ได้มีความหมายกว้างเช่นเดียวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก เสรีภาพทางวิชาการตามมาตรา 42 นอกจากมีลักษณะเป็นเสรีภาพที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองในเชิงสถาบันแล้วรัฐธรรมนูญยังมุ่งคุ้มครองกระบวนการทางความคิดและกระบวนการแสวงหาความจริง โดยสาระสำคัญของวิชานั้น คือ ศาสตร์แห่งความรู้ที่แท้จริง โดยศาสตร์ดังกล่าวนี้แบ่งประเภทที่สำคัญดังนี้ คือ

วิทยาศาสตร์ ซึ่งถือเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ, สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่สามารถพิสูจน์ได้โดยอาศัยหลักเกณฑ์และเหตุผล ดังนั้น ความคิด ความเชื่อ และความยึดถือในแนวความคิดและทฤษฎีทางความรู้ จึงเป็นเสรีภาพทางความคิดและมนธรรมที่บุคคลพึงมี และเป็นนามธรรมที่ไม่มีสิ่งใดจะมาควบคุมจำกัดได้ ส่งผลให้การวิจัยทางวิทยาศาสตร์มีลักษณะเป็นรูปธรรมและเป็นไปตาม

หลักเกณฑ์ที่แน่นอน ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ, คณิตศาสตร์, การแพทย์, เคมี, เกษตร, เกษตรศาสตร์, ชีววิทยา, วิศวกรรมศาสตร์ และอุตสาหกรรมมีลักษณะเป็นการวิจัยพื้นฐานหรือการวิจัยบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นการขยายความรู้และสร้างการพิสูจน์ทฤษฎีใหม่ๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยปราศจากอคติใด ๆ ในทางสังคมเข้ามาเป็นองค์ประกอบ แม้ว่าจะได้ขยายงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์เป็นการวิจัยประยุกต์หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการก็ตามก็ยังมีลักษณะเช่นเดียวกันข้างต้น ดังนั้นเสรีภาพทางวิชาการในด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งมีเสรีภาพทางวิชาการที่เด็ดขาดทั้งกระบวนการตั้งแต่ความคิด ความเชื่อ ทฤษฎีการเรียนการสอนและการศึกษาอบรมไปจนถึงกระบวนการแสวงหาความจริงหรือการวิจัยและการเผยแพร่ผลงานวิจัยทางวิชาการ

แต่อย่างไรก็ตาม เสรีภาพทางวิชาการในกระบวนการแสวงหาความจริงทางวิทยาศาสตร์มีขอบเขตของการใช้เสรีภาพในเรื่องศีลธรรมอันดีของประชาชนและหลักการตามมาตรา 28 ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะทำให้การวิจัยโดยขัดต่อศีลธรรมไม่ได้ เช่น การนำเอามนุษย์มาทดลองทางวิทยาศาสตร์ในลักษณะที่เป็นการขัดต่อจรรยาบรรณและศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การทดลองนำเอานักโทษในเรือนจำมาผ่าตัด, การฉีดวัคซีน, หรือวิธีการอื่นใดในลักษณะที่เป็นการทรมานหรือการทดลองที่มีผลต่อชีวิตมนุษย์ วิธีการเหล่านี้จะกล่าวอ้างเสรีภาพทางวิชาการ ตามมาตรา 42 ไม่ได้

ใน ส่วนของสังคมศาสตร์นั้น ถ้าหากเป็นเรื่องทางความคิดความเชื่อ หรือการยึดถือในทฤษฎีทางวิชาการแล้วก็ถือเป็นเสรีภาพในทางมโนธรรม ซึ่งไม่สามารถจับต้องหรือสังเกตได้ เว้นแต่จะได้มีการแสดงออกซึ่งความคิดความเชื่อในรูปแบบต่างๆ แล้ว จึงจะสังเกตได้ เสรีภาพในทางความคิดความเชื่อหรือการยึดถือในทฤษฎีทางวิชาการนี้ ย่อมมีเสรีภาพทางวิชาการที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยเด็ดขาดจากรัฐธรรมนูญ และรวมไปถึงกระบวนการแสวงหาความจริงทางสังคมซึ่งได้แก่การเรียนการสอน การศึกษาอบรม การค้นคว้าในทางวิชาการย่อมมีเสรีภาพทางวิชาการที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยเด็ดขาดจากรัฐธรรมนูญ แต่ในส่วนการวิจัยทางสังคมศาสตร์นั้นไม่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยเด็ดขาดจากรัฐธรรมนูญ แต่อาจถูกจำกัดได้ตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดเช่นเดียวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออก ทั้งนี้ เพราะการวิจัยทางสังคมศาสตร์ย่อมเกิดความคลาดเคลื่อนได้ เพราะไม่สามารถวิจัยบุคคลทุกคนในสังคมได้ อีกทั้งการวิจัยทางสังคมนั้น เป็นเรื่องที่น่าจะเกิดอคติทั้งจากผู้วิจัยและผู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัยซึ่งเป็นบุคคลในสังคมเช่นเดียวกัน จึงย่อมเกิดอคติในการวิจัยได้ นอกจากนี้ยังอาจเกิดกรณีการทำวิจัยเพื่อมุ่งผลต่อการเมืองการปกครองตามที่ผู้วิจัยประสงค์ให้เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุนี้เอง เสรีภาพทางวิชาการในแง่ของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ จึงไม่มีลักษณะเป็นเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองและคุ้มครองแบบเด็ดขาดได้ เหตุนี้จึงมีขอบเขตการใช้เสรีภาพที่ขึ้นอยู่กับหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมอันดีของประชาชนและข้อจำกัดทั่วไปในเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นและ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นอกจากนี้ ยังอาจถูกจำกัดได้โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่รัฐธรรมนูญ กำหนดให้จำกัดได้

นอกจากนี้ เสรีภาพทางวิชาการก็มีลักษณะที่แตกต่างไปจากสิทธิในการได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐานจากรัฐตามมาตรา 43 เพราะถือเป็นบริการสาธารณะที่รัฐจะต้องจัดให้แก่ประชาชนและ ถือเป็นการจัดทำบริการสาธารณะในด้านการศึกษาของรัฐ ซึ่งถือเป็นสิทธิของประชาชนในการที่ เสรีภาพทางวิชาการตามมาตรา 42 เป็นเสรีภาพของประชาชนจากความแตกต่างในเรื่องนี้เองทำให้ เห็นว่าความแตกต่างในเรื่องเสรีภาพทางวิชาการและสิทธิในการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากรัฐ เป็นความแตกต่างกันระหว่างสิทธิและเสรีภาพและตามมาตรา 43 กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ที่จะต้อง จัดทำบริการสาธารณะในด้านการศึกษาโดยให้ประชาชนมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี

ข้อพิจารณาในประการต่อมาคือ เสรีภาพทางวิชาการนั้น มีลักษณะใกล้เคียงกับเสรีภาพ ในการนับถือศาสนา เพราะต่างก็เป็นเสรีภาพในทางความคิดและมโนธรรม ในทางความเชื่อ โดยเสรีภาพทั้ง 2 ประการนี้ ต่างก็เป็นเสรีภาพที่เป็นนามธรรม การควบคุม ตรวจสอบ และ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจึงกระทำไม่ได้ เว้นแต่เมื่อได้มีการกระทำเพื่อแสดงออกถึงความคิดและ ความเชื่อดังกล่าวแล้ว จึงจะสังเกตได้ อีกทั้งยังเป็นเสรีภาพที่มีประวัติศาสตร์การกำเนิดอันยาวนาน และมีการเรียกร้องเสรีภาพทางมโนธรรมความคิดและความเชื่อ รัฐจึงจะต้องให้การรับรองและ ค้ำจุนเสรีภาพทางวิชาการและเสรีภาพในการนับถือศาสนาให้มีลักษณะเป็นเสรีภาพที่มี หลักประกันในเชิงสถาบัน โดยให้ความสำคัญของเนื้อหาสาระที่สำคัญของเสรีภาพที่รัฐจะเข้าไปแทรกแซงไม่ได้และเป็นเสรีภาพที่ไม่ได้จำกัดอยู่ที่บุคคลซึ่งเป็นผู้ทรงเสรีภาพเท่านั้น ดังนั้น เสรีภาพทางวิชาการจึงไม่จำกัดลักษณะของบุคคลไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระดับใดก็ตาม ต่างก็ย่อม ได้รับการรับรองและค้ำจุนเสรีภาพทางวิชาการ หากเป็นกรณีตามมาตรา 42 นี้ การจำกัดเสรีภาพ ในการนับถือศาสนาและเสรีภาพทางวิชาการจึงไม่อาจกระทำได้ แต่จะถูกบัญญัติไว้ในบทบัญญัติ เดียวกันนั่นเอง ซึ่งมาตรา 38 วรรคหนึ่งตอนท้าย และมาตรา 42 วรรคสองตอนท้าย ได้บัญญัติ ขอบเขตการใช้เสรีภาพจะต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองและศีลธรรมอันดีของประชาชน และ ข้อจำกัดตามมาตรา 28 ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการให้การรับรองและค้ำจุนสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคล ตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นขอบเขตในการใช้เสรีภาพทางวิชาการ